

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTEKÓW

3. Miejscowość

ZABRZE - ZABORIE 6768

1. Nazwa

CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510
dawnej kopalni „Królowa Luiza”

2. Czas powstania

1819 r.

4. Adres

41-800 Zabrze, ul. Sienkiewicza 43

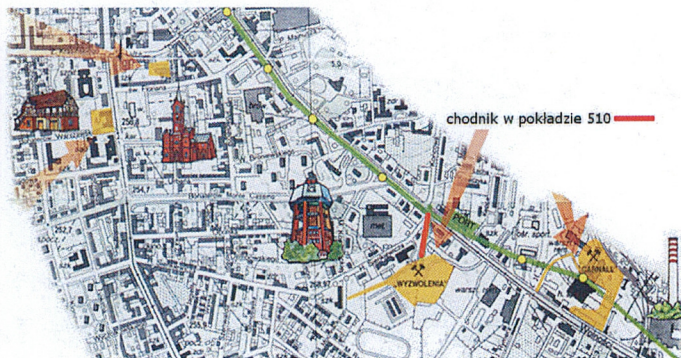
nr ewidencyjny działki 2797/3

nr księgi wieczystej [REDACTED]

11. Materiały graficzne

Widok chodnika na podszybiu

Zabrze – plan orientacyjny

Mapa wyrobisk górniczych

Chodnik podstawowy w pokładzie 510

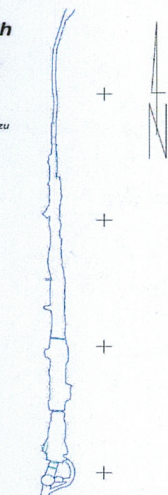
Szyb „Wyzwolenie”
wraz z Główną Kluczową Sztolnią Dziedziczną w Zabrzu

Skala 1:500

Wykonano: 18.05.2012 r.

Sekcje mapy:
6.130.28.05.2.1
6.130.28.05.2.3

SKALA 3D Artur Adamek
ul. Parysa 33a
20-713 LUBLIN
NIP 713-275-46-08
www.skala3d.pl

Rzut chodnika

Skala 1:25000

Chodnik – plan sytuacyjny

Skala 1:2500

5. Przynależność administracyjna
województwo śląskie

powiat grodzki Zabrze

gmina Zabrze

6. Współrzędne geograficzne

N:50°17'48.0239"

E:18°47'56.0782"

7. Poprzednie nazwy miejscowości

Zabrze, Hindenburg

8. Właściciel i jego adres

Skarb Państwa

9. Użytkownik i jego adres

Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego

„Guido”

41-800 Zabrze, ul. 3. Maja 91

10. Formy ochrony

Nr rej. A/220/07 z dn. 11.12.2007r.
(Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna)

W 1790 r. Salomon Izaak z Brabantu odkrył na terenie dzisiejszego Zabrza złoża węgla kamiennego i rok później powstała tutaj pierwsza na Górnym Śląsku państwowa kopalnia, której nadano w 1811 roku nazwę „Królowa Luiza” („Königen Luise”). Pierwsze obiekty tej kopalni zlokalizowane były w rejonie dzisiejszej ulicy Mochnackiego, gdzie zgłębiono dwa szyby: „Nadzieja” („Hoffnung”) o głębokości 12 m i nieco głębszy 20 m „Michał” („Michael”). Chodnik podstawowy w pokładzie 510 („Pochhammer”) wydrążony w 1819 r. o długości ok. 195 m połączył Główną Kluczową Sztolnię Dziedziczną (Hauptschlüsselerbstollen) i szyb „Wilhelmina” („Wyzwolenie”). Sztolnia została wydrążona w latach 1799 – 1863 i przeznaczona została do odwadniania pól górniczych zarezerwowanych dla kopalń skarbowych „Królowa Luiza” i „Król” („König”) w Chorzowie, a także pól górniczych nadawanych kopalniom gwareckim. Drugim przeznaczeniem sztolni był transport węgla łodziami z kopalni „Królowa Luiza” do Kanału Kłodnickiego. Początek kanału wyznaczał wylot sztolni znajdujący się w dolinie rzeki Bytomki w obecnym centrum Zabrza. Oprócz funkcji odwadniających i transportowych sztolnia udostępniała pokłady węglowe przez które przechodziła. Jej korytarz został ostatecznie doprowadzony do szybu „Krug I” skarbowej kopalni „Król”, na terenie Królewskiej Huty, na głębokości ok. 70 m. Trasa głównego korytarza sztolniowego liczyła 14,25 km długości. Różnica poziomów na początku i na końcu trasy wynosiła ok. 12,35 m. Pierwszy odcinek Sztolni Dziedzicznej o długości ok. 2,5 km, licząc od miejsca wylotu został ukończony w 1806 r. Sztolnia prowadzona na płytkiej głębokości przecięła pokłady 509 „(Reden)”, 510 („Pochhammer”) i 504 („Schuckmann”) i w 1806 roku doprowadzono ją jako spławną do pokładu 501 („Einsiedel”). Szyb „Wilhelmina” o głębokości ok. 9,5 m został zgłębiony w 1815 r. w rejonie pokładów węgla 509 i 510. Szyb miał prostokątny przekrój i drewnianą obudowę i udostępnił pokład 509. Poprzez pochylnię transportową i chodnik główny na poziomie 36 m szyb „We” uzyskał połączenie ze Sztolnią Dziedziczną w 1816 r. Wtedy też stał się jednym z szybów wydechowych kopalni. Prawdopodobnie w 1819 r. pogłębiono go do ok. 38 m osiągając pokład 510. Chodnik podstawowy tego pokładu przechodził przez podszybie szybu „Wilhelmina” dochodząc do Sztolni Dziedzicznej i udostępniał zasoby węgla eksploatowane w latach 1819-1825. Ponadto służył do transportu urobku do portu w Sztolni Dziedzicznej. Po zgłębieniu szybu „Dechen” w 1838 r. rozpoczęto drążyć w jego sąsiedztwie przekop na poziomie 80 m w kierunku późniejszych szybów głównych Pola Zachód kopalni.

Chodnik podstawowy w pokładzie 510 (o miąższości ok. 7 m) wydrążony w 1819 r. ma długość ok. 195 m i zabezpieczony był w większości obudową drewnianą, która obecnie zachowała się tylko w szczątkowych i zniszczonych fragmentach. Na skutek utraty podporności przez tę obudowę wystąpiły w chodniku liczne obwały węgla zarówno ze stropu i ociosów wyrobiska. Z tego powodu zarys chodnika jest bardzo nieregularny. We wlocie do podszybia od strony południowej występują w obmurzu szybowym głębokie ubytki i spękania. Okno wlotu ma kształt nieregularny z powodu licznych wyrw i ubytków muru. Po stronie wschodniej brak jest obudowy naroża wlotu, a w odsłoniętym ociosie widoczny jest węgiel. Strop wlotu pozbawiony jest obudowy i na całej powierzchni widoczny jest odsłonięty węgiel. Strona zachodnia wlotu zasłonięta jest stalowym zbiornikiem wodnym. W obejściu wokół szybu w wielu miejscach widoczne są ubytki i spękania obudowy murowej. Spąg obejścia został wybrany do poziomu ok. 10 cm poniżej posadowienia murów prostych. We wlocie do podszybia od strony północnej widoczne są ubytki cegieł i zaprawy w obudowie murowej. Szczególnie dużo ubytków znajduje się w północno – zachodnim ociosie wlotu. We wlocie znajdują się dwa murowe odrzwia dla tam wentylacyjnych. Nadproże tamy zlokalizowanej bliżej szybu posiada liczne ubytki i uszkodzenia. Tama na wylocie do chodnika 510 znajduje się w dobrym stanie; wykazuje typowe usterki powstałe w wyniku wieloletniej pracy w warunkach kopalnianych. Na pierwszych 7 m chodnik posiada znaczne gabaryty – jego szerokość przekracza w niektórych miejscach 7 m, a wysokość 4,5 m. W miarę oddalania się od szybu w kierunku Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej jego wymiary ulegają zmniejszeniu. Na odcinku 126 m od szybu chodnik nie posiada obudowy. W wielu miejscach widoczne są przyzmy brył węgla, które odspoili się od ociosów. W odległości ok. 19 m od szybu znajduje się tama wentylacyjna, za którą chodnik ulega ponownemu rozszerzeniu do szerokości ok. 7 m. W zachodnim ociosie na 42 m widać wnękę oraz spory obwał węgla i tama izolacyjna, za którą znajduje się pochylnia do chodnika na poziomie 80 m. Druga tama wentylacyjna zabudowana jest na 48 m. W odległości ok. 60 m znajduje się wnęka oraz świetlik wykonany pionowo w górę. Odległość pułapu świetlika od spągu wynosi 5,1 m. po stronie zachodniej ociosu na 70 m istnieje wcinka o głębokości 7 m i szerokości ok. 0,5 m. Na odcinku ok. 24 m chodnik zwęża się do szerokości ok. 4,5 m, po lewej stronie znajduje się wnęka, za którą na 115 m widać podmurówkę z cegły w ociosie wschodnim, a następnie obudowa ceglana na długości 8,5 m. Chodnik zwęża się do szerokości pok. 1,5 m i wysokości ok. 2 m i na kolejnych 41,5 m prowadzony jest w obudowie murowej z kamienia. Za obudową murową chodnik zabezpieczony jest częściowo na długości 7,3 m stalowymi stropnicami podpartymi na stojakach drewnianych po stronie wschodniej oraz murem po stronie zachodniej. Następnie na długości 11,8 m chodnik pozostaje bez obudowy. Na ostatnich 19 m chodnik rozszerza się osiągając szerokość ok. 5,5 m przy wylocie do Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej.

14. Kubatura ok. 2900 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 800 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne chodnik podstawowy udostępniający pokład 510 („Pochhammer”)	17. Użytkowanie obecne Przewidziany do obsługi ruchu turystycznego w Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej
18. Stan zachowania <p>Strop wlotu pozbawiony jest obudowy i na całej powierzchni widoczny jest odsłonięty węgiel. Strona zachodnia wlotu zasłonięta jest stalowym zbiornikiem wodnym. W obejściu wokół szybu w wielu miejscach widoczne są ubytki i spękania obudowy murowej. Spąg obejścia został wybrany do poziomu ok. 10 cm poniżej posadowienia murów prostych. We wlocie do podszybia od strony północnej widoczne są ubytki cegieł i zaprawy w obudowie murowej. Chodnik na odcinku zabezpieczonym pierwotnie obudową drewnianą, a obecnie bez obudowy jest w bardzo złym stanie technicznym. Pozostałe pojedyncze elementy obudowy drewnianej nie stanowią już żadnego podparcia i same grożą przewróceniem. Na skutek utraty podpórności przez tę obudowę wystąpiły w chodniku liczne obwały węgla zarówno ze stropu i ociosów wyrobiska. W dobrym stanie jest odcinek chodnika w obudowie murowej z cegły. Nieco gorszy jest odcinek w obudowie kamiennej. Występują tam poziome pęknięcia, wybrzuszenia ociosu oraz ubytki w spoinach i ich korozja. W złym stanie technicznym znajduje się obudowa stalowo – murowo – drewniana. Zbutwiałe stojaki drewniane i skorodowane stropnice z szyn nie stanowią już zabezpieczenia wyrobiska i same stwarzają zagrożenie zawaleniem i opadem wykładki kamiennej.</p>		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Fragmenty wlotu podszybia trzeba zabudować nową obudową murową. Na odcinku 123,5 m należy zastosować obudowę drewnianą dwu-, trzy- i czterostojakową w zależności od szerokości chodnika; odcinki murowe z cegły i kamienia należy wyczyścić, ubytki uzupełnić, fragmenty zniszczone przemurować.</p>	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Akt Koncesyjny Szybu „Wyzwolenie” KWK „Bielszowice” w Zabrzu
Zespół akt OBB II 471-484 w: Archiwum Państwowe w Katowicach
Zespół akt Preusag nr 142 oraz Bgw D Zab nr 319 w: Archiwum Państwowe w Gliwicach

23. Bibliografia

J. Jaros, Dwa wieki kopalni węgla kamiennego Zabrze – Bielszowice”, Zabrze 1991
S. Kossuth, Górnictwo węglowe na Górnym Śląsku w poł. XIX w., Katowice 1965
Praca zbiorowa pod red. S. Pruska, Przeprowadzenie badań wraz z opracowaniem dokumentacji zabezpieczenia i adaptacji chodnika podstawowego w pokładzie 510, Zakład Technologii Eksploatacji i obudów Górniczych GIG, Katowice 2012
J. Westphal, Jahrbuch für de Oberbergamtsbezirk Breslau, Kattowitz – Breslau 1913
J. Woźniak, Znaczenie szybu Wilhelmina i jego wentylatorów dla kopalni „Królów Luiza” w: „Górniki Polski” nr 5, Zabrze 2011

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Zespół akt OBB II 471-484 w: Archiwum Państwowe w Katowicach
Plany i mapy w: Muzeum Górnictwa Węglowego TG-AR 748-4318
Praca zbiorowa pod red. S. Pruska, Przeprowadzenie badań wraz z opracowaniem dokumentacji zabezpieczenia i adaptacji chodnika podstawowego w pokładzie 510, Zakład Technologii Eksploatacji i obudów Górniczych GIG, Katowice 2012

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst Jan Gustaw Jurkiewicz

plany, rysunki Jan Gustaw Jurkiewicz

fotografie Tomasz Bugaj

opracował Jan Gustaw Jurkiewicz 30.10.2012 r.

26. Załączniki

Ilość załączników: 12

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 1**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Ciąg dalszy p. 12.
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

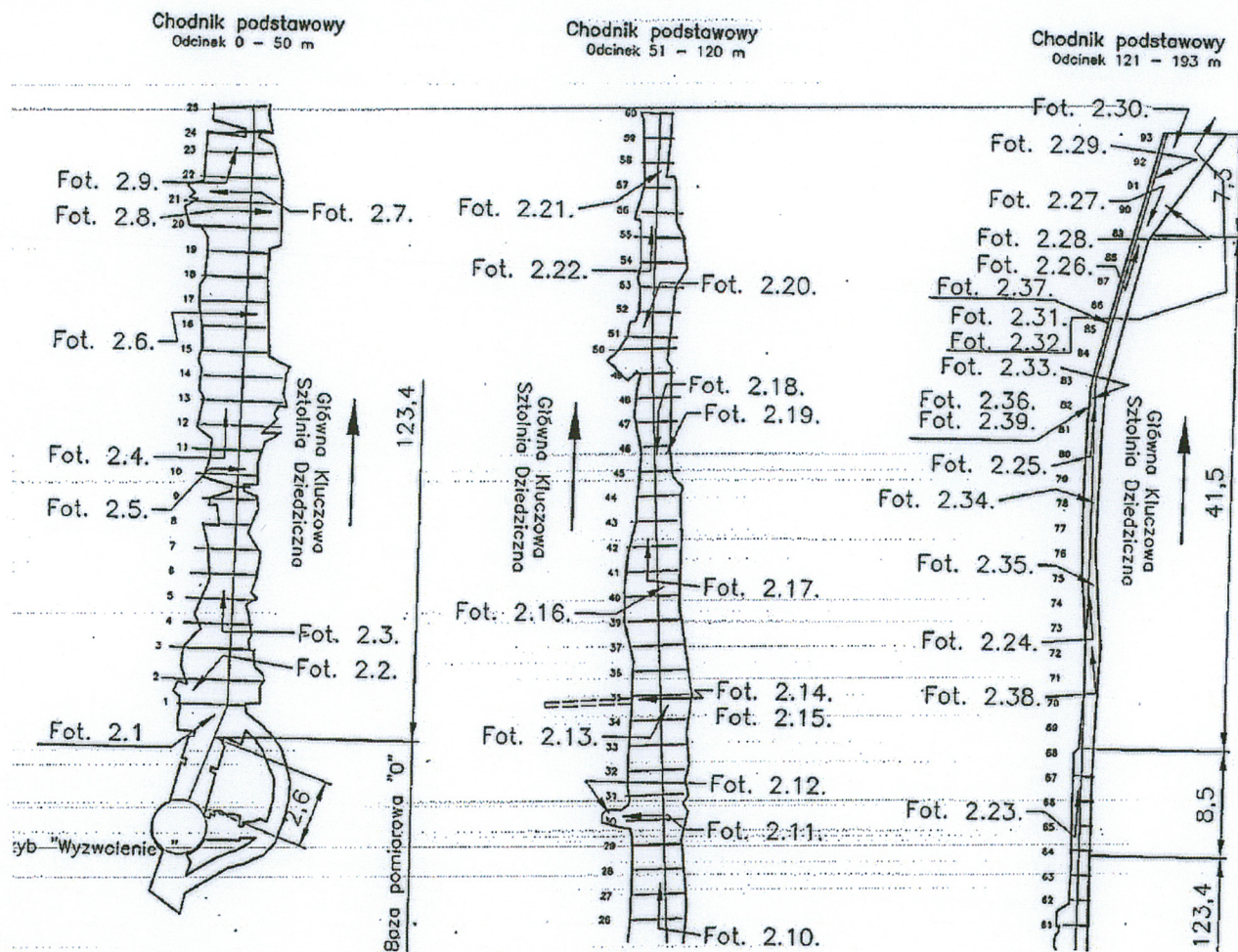
Przedłużeniem tego przekopu była pochylnia transportowa i wentylacyjna łącząca chodniki podstawowe na poziomach 80 i 36 m i mająca połączenie z szybem „Wilhelmina” na poziomie 36 m. Dzięki temu wykorzystano szyb do opuszczania drewna potrzebnego do wykonania obudów do rejonów eksploatacji węgla w kolejnych udostępnianych pokładach. W 1907 r. po przeprowadzonych badaniach geologicznych stwierdzono występowanie węgla o przemysłowym znaczeniu w pokładzie „Andreas”, który postanowiono udostępnić szybem „Wilhelmina” zgłębnym do 405 m w miejscu starego szybu z 1815 r. Pokład „Andreas III” (620) przewietrzany tym szybem ulegał po 1945 r. stopniowemu wyczerpaniu i szyb wykorzystywano jeszcze do wentylacji pokładu 510, po czym w 1973 r. zakończono produkcję na Polu Zachód. Do roku 1984 szyb „Wilhelmina” przewietrzał ścianę wydobywczą PTTK w rejonie szybu „Zabrze II” oraz komory przy szybie „Poręba IV”, następnie został zasypany. W 2011 r. szyb został odkopany do poziomu 42 m na potrzeby realizowanego projektu pn. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej.

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

30.10.2012

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza”	6. Zawartość załącznika Rzut chodnika
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie	Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	

30.10.2012

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 3**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska z obudową drewnianą w pobliżu szybu
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

30.10.2012

[Signature]

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I

Nr 4

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Tama izolacyjna w ociosie wschodnim
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

30.10.2012

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

[Signature]

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 5**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza”	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska z obudową drewnianą
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie	Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	

30.10.2012

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 6**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska z obudową drewnianą
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

30.10.2012

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 7**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska z obudową drewnianą
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

30.10.2012

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 8**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska bez obudowy
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

30.10.2012

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 9**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska bez obudowy
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

30.10.2012

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ A I**Nr 10**

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska w obudowie kamiennej
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

Opracowanie załącznika
(data i podpis)

30.10.2012

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Fragment wyrobiska w obudowie stalowo-murowo- drewnianej z naciekami
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

1. Miejscowość ZABRZE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres CHODNIK PODSTAWOWY W POKŁADZIE 510 dawnej kopalni „Królowa Luiza” Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	6. Zawartość załącznika Wylot z chodnika do Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej
2. Gmina Zabrze		
3. Powiat grodzki Zabrze		
4. Województwo śląskie		

30.10.2012